

BUDAPEST ÉS AZ ÉREMMŰVÉSZET

Kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban

A Nemzeti Múzeum 1969-ben rendezett pénz- és éremtörténeti kiállítást. Akkor az európai pénzverés és az éremművészet egészéről adott képet, kiemelve fejlődésüknek jelentősebb állomásait.

A mostani – Budapest megalakulásának centenáriumát ünnepeve – a város újkori történetének fontosabb szakaszait kívánja bemutatni az éremművészet segítségével.

A Nemzeti Múzeum két földszinti kiállítótermében több száz érem kerül bemutatásra. Az első teremben a történeti eseményekhez kapcsolódó emlékérmek kapnak helyet, Buda visszafoglalásától az I. világháborúig. Ez a korszak nemcsak politikailag volt küzdelmes Magyarország számára. Ugyanez idő alatt folyt a harc a magyar éremművészet megteremtéséért is.

A Buda visszafoglalását ünneplő 138 alaptípus és 267 változat közül mindössze a CHR monogramot használó Christian Roth (kőrmöcbányai vésnök) munkáját lehet magyarnak tekinteni. A többi érem mestere német, osztrák és olasz. Az érmek a barokk kor változó színvonalú termékei, az allegóriák és szimbólumok azonban azt a meggyőződést sugallják, hogy a török hatalom Európából való visszaszorításának egyik legfontosabb állomása Buda visszafoglalása volt.

1703-ban Buda is, Pest is szabad királyi város státust kap. A Rákóczi-szabadságharc, majd a Habsburg-uralkodók centralizációs törekvései nem segítik ugyan elő a két város fejlődését, Pest mégis forgalmas kereskedővárossá válik. 1780-ban pedig Mária Terézia Budára helyezi az egyetemét. A királynő hosszú uralkodása alatt óriási mennyiségű emlékérmeket veretett, természetesen ez alkalomból is készült. Később az esemény ötvenedik évfordulóját is éremmel ünnepelte Ferenc császár. A Mária Terézia korabeli érmek – ötletgazdagságban, változatosságban – messze elmaradnak a barokk érmektől. Hatásosak ugyan a hűen mintázott arcképek, a pontos vézés, de az érmek a klasszicizmus egyre merevebbé válását tükrözik. Az egyetem áthelyezésére kibocsátott emlékérem előlapján természetesen a királynőt, hátlapján pedig az egyetem budai épületét ábrázolja. A nagy mennyiségű érem mestere osztrák és német volt, s a XIX. század első feléig a magyar éremművészetet Ferenczy István magányos küzdelme, Stuckhart művei, és Karl Wurschbauer nem mindig szerencsés érmei jelentik.

A XIX. század negyvenes éveitől több szempontból változást hoznak. Az emlékérmek az életnek új területére hatolnak be. Eddig uralkodók tetteit, nagy jelentőségű események emlékét őrizték, vagy magánmegrendelés esetén az egyén életének fontosabb eseményét: születésnapját, házasságát. A XVII. századtól nagyobb számban lehetünk tanúi az egyén

érzéseit megörökítő érmeknek, elterjednek a szerelmi, házassági, barátság érmek, majd a keresztelő érmek. A XIX. században a gazdasági életben is megjelenik, díjérem lesz.

A környező országokban, Angliában, Franciaországban korábban, nálunk a közvetlen környezet – Ausztria, Csehország – hatására 1842-ben adják az első díjérmet az Első Ipar-Műkiállításon, Pesten. Ennek mestere még az osztrák Radnitzky, de a következő évben kiosztásra kerülő, Magyar Gazdasági Egyesület által alapított „gyümölcstenyésztési” díjérem a magyar születésű Boehm műve. Tehetségére hamar felfigyeltek, Bécsbe költözött, de a Magyar Gazdasági Egyletnek csaknem minden érmét ő készíttette, s a kortársak hazánkfíának vallották. Boehm képességeit mutatja, hogy a meglehetősen egyhangú téma – termelési és tenyésztési érdemek jutalmazása – dacára is változatos tudott lenni. Bár a klasszicista hagyományok Ceresét ábrázolja, de vázlatkönyve bizonyítja, hogy utazásának, külföldi tanulmányának tapasztalatait felhasználta az érmek tervezésénél. A korszak bővelkedik Flórákban, Ceresekben. Boehm szimbólikus nőalakjai is magukon viselik a nyugalom és derű minden szépségét, az érdemérem funkciótól sem szakadnak el, mint szerűen teljesítik a díjérem feladatait. Valóban szép emlékei a termelési sikereket elért gazdáknak.

A forradalom és szabadságharc ideje alatt a nemzet energiáit a létért való küzdelem kötötte le. Nagy politikusainak és hadvezéreinek érmeit egyszerű, eddig ritkán alkalmazott eljárással, fémlemezeire vésvé készítette el az ismeretlen mester, s a kor becses emlékeiként őrizzük a jelentős hadi tettekért kitüntetett katonák szintén egyszerű kivitelű rendjeleit.

Az önkényuralom évei alatt az éremművészet központja Bécs. Ferenc József, az uralkodóház és a lojális politikusok arcképeit örökítik meg. Természetesen a magyar érmészet fejlődése megakadt. Még az olyan tragikus események emlékét, mint Teleki és Széchenyi halála is, idegen vésnökök munkája őrzi.

A magyar éremművészet fejlődésének lehetőségét jelentette a kiegyezés után a kőrmöci pénzverdének a magyar pénzügyminisztérium alá rendelése. Ekkori vésnökei tanult szakemberek, de jelentősebb művészi tehetségnek híjával voltak. A jelentékenyebb alkalmakra még mindig Bécsben készítették az érmeket, vagy külföldön tanuló és dolgozó magyar művészekkel. A magyar éremművészet kibontakozását Reisner és a fiatalon meghalt Szárnovszky működése jelzi. Mindketten az akadémikus hagyományokkal való szakítást választották, amit Szárnovszky, Ferenc József magyar királlyá koronázásának 25. évfordulójára készített emlékérmé bizonyít. A millenniumi kiállítási érdemdíjra kiírt

pályázat nyertese, Beck Ö. Fülöp működésével a magyar éremművészet európai rangúvá vált. A díjérmeken még a francia hatás érződik, de az önálló művészegénység is, amellyel az obligát géniuszabrázólást természetessé tudta tenni.

1896-ban a millenniumot ünnepelte Magyarország. A nagyság és dicsőség mámorában – feledve a tragikus események emlékét –, a történeti pénzek mintájára Ferenc József portréjával emlékpénzeket bocsát ki a kőrmöci pénzverde. Ezen túl óriási mennyiségű emlékérem idézi fel a honalapító Árpádot, s elrettentő példaként lehetne idézni azt a csegyelt, amely Árpádot, I. Lipótot és Ferenc Józsefet ábrázolja, jelezve a három uralkodónak a magyar nép életében betöltött fontosságát.

Szomorú nevezetessége a magyar éremművészetnek Zutt Richárd magyarországi tartózkodása. Bár tehetsége elvitathatatlan, de az ő érmei adták leglátványosabb képi megfogalmazását azoknak a jelszavaknak, amelyekkel hódító törekvéseit támasztotta alá a magyar imperializmus a I. világháború idején:

kultúráért és hazáért. Érmeinek, jelvényeinek legnagyobb része a világháborúval kapcsolatos, s mindenképpen tragikus emlékeket idéz.

Az I. világháború éveiben már alkotott az a művészgeneráció, amely a magyar éremművészetnek végleg meghozta az elismerést. Ezek az évek voltak elindító Berán, Reményi, Murányi művészetének, s hozták meg a kibontakozást Telcs Ede iskolateremtő tehetségének.

A II. teremben, a már valóban magyar, gazdag éremművészetet mutatja be a Nemzeti Múzeum kiállítása. A már említett mesterek művei mellett az utánuk következő generáció művészetét ismét megújító mestereinek, Csúcs Ferencnek, Ispánynak, Madarassynak érmeit láthatja a látogató. Az éremművészetnek külön fejezetét jelenti Ferenczy Béni munkássága és Borsos Miklós technikájában és jellemábrázolásában lenyűgöző művészete.

Bemutatásra kerülnek végül a különféle mai stílusteremtők képviselői, s a legifjabb generáció új utat kereső művei is.

G. Héri Vera

Nemzeti Múzeum

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRDETO BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776MŰVÉSZET
Budapest

708

1973 OKI

2017

Az 1885-ös általános budapesti kiállítás érme

Az Iparegyesületi Kiállítás díj-érme „A Honi gyümölcsstenyésztés terén szerzett érdemekért” díj-érem

A Magyar Gazdasági Egylet érme

A Pest megyei Fiókgazdasági Egylet érme